1.4.3. İçtihadın Gerekliliği

İçtihat, her zaman ve her yerde dinin hayat ile bağlantısını kuran, dinin pratiğe yansımasını sağlayan faaliyettir. İçtihat, dinî bir görevdir. Aynı zamanda müçtehidlerin yetiştirilmesi, ümmet üzerinde farz-ı kifâye derecesinde bir sorumluluktur.

İçtihat, ilmî bir faaliyet olduğu için içtihat ehline bu kapı her zaman açık olmuştur.

Peygamberimiz içtihat ehli olmaya teşvik etmiştir. Usulüne uygun yapılan içtihadlarda, müçtehidlerin bu içtihadlarıyla isabet etmesi hâlinde iki ecir, hata etmesi durumunda ise bir ecir alacaklarını beyan etmiştir.[10] Bu, içtihada verilen önemin bir göstergesidir. Çünkü içtihat, İslam dininin hayata intibakını sağlayan ve fıkıh ilmine dinamizm kazandıran bir yoldur.

TARTIŞALIM

İçtihadın önemini ve içtihada duyulan ihtiyacı arkadaşlarınızla tartışınız.

10 bk. Buhârî, İ'tisâm, 20, 21; Müslim, Akdiye, 15; Ebû Dâvud, Akdiye, 2.

Bu konuya Sevgili Peygamberimizin hayatından bir örnek verecek olursak;

Resulullah (s.a.v.) Muaz b. Cebel'i (r.a.) Yemen'e vali olarak gönderirken ona sorar:

Resulullah: *"Ne ile hükmedeceksin?"*

Muaz: "Allah'ın Kitabı ile."

Resulullah: *"Ya onda açık bir hüküm bulamaz isen?*

Muaz: "Resulünün sünneti ile."

Resulullah: *" Onda da bulamaz isen?"*

Muaz: "İçtihat ederim, meseleyi çözümsüz bırakmam."

Bu cevaplar üzerine Resulullah: *"Resulünün elçisini muvaffak kılan Allah'a hamdolsun" buyurur.* [11]

Peygamberimiz ile Muaz b. Cebel arasında geçen bu konuşma, bütün zaman ve mekânlarda içtihadın gerekli olduğuna işaret etmesi açısından son derece önemlidir.

İçtihat, değişen zamanın ve coğrafyanın ihtiyaçlarına uygun çözüm üreterek fıkhın gelişmesinde güçlü bir etken olmuştur.

Peygamberimizin dönemine, sahabe ve sonraki dönemlerdeki içtihat faaliyetlerine bakarak içtihadın her zaman gerekli olduğunu anlayabiliriz.

ARAŞTIRALIM

Sahabeden Muaz b. Cebel'in (r.a.) hayatını araştırınız.

NOT EDELİM

İbn Abbas (r.a.) şöyle nakletti: "Has'am kabilesinden bir kadın Müzdelife günü Resulullah'a (s.a.v) "Ey Allah'ın Resulü! Allah'ın kullarına farz kıldığı hac ibadeti, ihtiyar babama da farz oldu. Babam yolculuk yapmaya dayanamaz, onun yerine ben haccedebilir miyim?" dedi. Peygamberimiz de "Evet" buyurdu."

(Nesai, Menâsikü'l-Hac, 9)

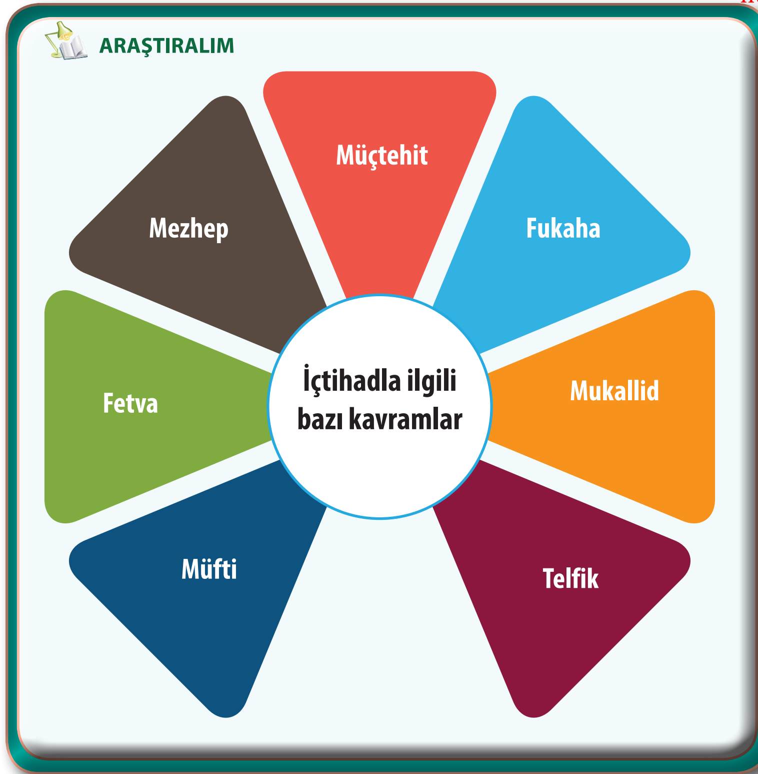
Müftî: Dinî veya hukukî meselelerin hükmünü açıklayan bilgin.

Fetva: Bir soru üzerine dînî veya hukukî bir mes'elenin hükmünü açıklamak maksadıyla yetkili kişilerce verilen cevab (çoğulu: Fetâvâ).

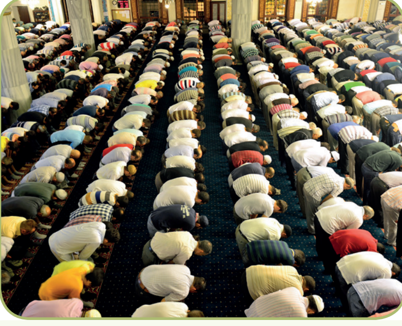
Mukallid: Başkasına uyan, başkasını taklit eden, taklidci.

TELFİK nedir? ne demektir?
Helâl ve harâm, emir ve yasak, ibâdet ve tâatte, belli bir mezhebin hükümlerine uymayıp, mezheblerin hükümlerinden kolay olanı yapma ve karıştırma.

ARAŞTIRALIM

11 bk. Ebû Dâvud, Akdiye, 11; Tirmizî, Ahkâm, 3.

Hz. Ömer (r.a.) zamanında içtihadla teravih namazının cemaatle kılınmasına karar verilmiştir.

Resulullah'ın (s.a.v.) içtihadlarına şunları örnek verebiliriz: Peygamberimizin savaş vb. konuları sahabe ile istişare ederek karar vermesi[12], ölen babası adına evladın hac yapabileceği[13], Mescide gelirken sarımsak yemeyi yasaklaması ve güzel kokuyu emretmesi[14], hurma ağaçlarının aşınlanması konusu[15], orucu bozmayan şeyler[16], baldan öşür alınması[17].

Sahabe içtihadlarına şunları örnek verebiliriz: Hz. Ömer, ferdî olarak kılınan teravih namazlarının cemaatle kılınmasına hükmetmiştir[18] ve aynı anda üç boşamayı sahabe fakihleriyle istişareden sonra üç talak saymıştır.[19]

Tâbiîn içtihadlarına, Hz. Ali'nin ve İbn Mes'ûd'un öğrencisi olan *İbn Şübrüme*'nin şu içtihadlarını örnek verebiliriz:"Mahkeme kararı ile karısının nafakasını karşılayamayacak kadar fakir olan bir kimsenin evliliğine son verilemez. Müslümanların ülkesine izinle giren bir gayrimüslimi (müste'men) öldüren Müslümana kısas uygulanır." [20]

Günümüzde birçok yeni mesele ortaya çıkmaktadır. Bunların dinî hükmünü bilmek için içtihada ihtiyaç vardır. Bu yeni gelişmelere; gıda alanında helal gıda, genetik bilimindeki gelişmeler, tıp ve sağlık konularında organ nakli, ilaç sanayisi ve sağlık problemleri, sürekli güncellenen ticari ve ekonomik meseleler, bankacılık, bireysel emeklilik, sigorta gibi yeni tartışma konularını örnek olarak zikredilebiliriz.

TARTIŞALIM

Ebû Hanife şöyle demiştir:

"Bizim içtihat yoluyla elde etmiş olduğumuz görüşümüz doğrudur ama hatalı olma ihtimali de vardır. Diğer görüşler ise bizce yanlıştır ama doğru olma ihtimali de bulunur. Bizim elde edebildiğimiz herhangi bir hüküm, bizce doğru olan en güzel görüştür. Kim bundan daha iyisini ortaya koyarsa doğru olan odur, biz de ona uyarız."

(Hayreddin Karaman, İslam Hukukunda İçtihat, s. 149-150)

Ebû Hanife'nin bu görüşünü içtihadla varılan hükümlerin önemi açısından tartışınız.

12 bk. Buhârî, Ezân, 1; Müslim, Salat, 1.
13 bk. Tirmizî, Hac, 87; Müslim, Hac, 408; Ebû Dâvud, Menâsik, 26.
14 Buhârî, Ezan 160; Ebu Dâvud, Et'ime 40.
15 Müslim, Sahih, Fedâil, 38.
16 Ebû Dâvud, Savm, 33.
17 Tirmizi, Zekat 9.
18 Hayreddin Karaman, İslam Hukuk Tarihi, s. 117.
19 Hayreddin Karaman, İslam Hukuk Tarihi, s. 117.
20 Şükrü Özen, "İbn Şübrüme", TDV İslam Ansiklopedisi, C 20, s. 380.